

BAILEY, Gino i ESPINOSA, Felipe (2022)
La ciudad de los lugares posibles
 Barcelona: Hermenaute, 300 p.
 ISBN 9788412326949

El llibre que es presenta, obra de Bailey i Espinosa, s'estructura en set capítols centrals i un d'introductori, a més del pròleg del geògraf Bernat Lladó, un glossari i una breu introducció. L'obra ens mostra l'espai de les ciutats amb un sentit cronològic no convencional. Ambdós autors, experts en la sociologia, són capaços de plantejar aquest extens estudi de les urbs des de diferents perspectives socials, artístiques i culturals. Tal com expliquen els autors en la introducció, ens conviden a conèixer les històries des dels àmbits de la sociologia, la geografia i l'antropologia, entremig dels mites, la literatura, l'art i la cultura. L'edició del llibre, a càrrec d'Hermenaute, permet diferenciar clarament l'inici de cada capítol amb una frase destacada del text i una imatge que fa referència al contingut. Tot i així, que el lector no esperi una crítica social i urbana a la qual se solen aproximar, des de diferents perspectives, les geografies crítiques recents. Si bé és cert que apareixen les grans teories del desenvolupament urbà i el conflicte del capital, aquestes es troben diluïdes en les diferents aportacions sobre la manera de concebre la ciutat.

Així, el llibre inicia, amb *Comenzar a caminar*, una reflexió sobre el fenomen global actual i planteja com a interrogant de partida què és la ciutat i el territori. Si bé segueix amb un principi cronològic del sorgiment de les ciutats a Jericó (a l'actual Cisjordània) i Çatal Hüyük (a l'actual Turquia), així com el comerç i la guerra que les van configurar, esbossa com les ciutats que van anar despuntant coincidien en densitat de població, en durada en el temps i en una estructura social complexa. Se segueix el repàs històric avançant per l'imperi romà fins a l'edat mitjana, la influència de la religió i

la modernitat de les grans i actuals ciutats europees. La introducció continua amb el plantejament dels conceptes de lloc, laberint, el subjecte i l'objecte, i l'espai, per tancar amb l'ús de la cultura com a possibilitat alternativa, o més aviat paral·lela, en la concepció de l'espai.

És amb l'ús de la mitologia que comença el primer capítol, *Mitologies del territorio y del lugar*, on es fa un recorregut per diferents mites i la seva vinculació al concepte de ciutat. Aquests mites seran recurrents al llarg del llibre: els lotòfags que apareixen a l'*Odissea* d'Homer, i el Minotaure del laberint, Teseu i el fil d'Ariadna. El capítol segueix i acaba fent referència a la naturalesa i l'espai de la modernitat, a partir de les obres dels filòsofs Thomas Hobbes, Jean-Jaques Rousseau i Michael Foucault, així com un breu repàs de l'etologia de Lévi-Strauss.

El segon capítol es titula *Modelos espaciales y la imagen-mundo*, on els autors se submergeixen en com s'ha anat concebut l'espai de la ciutat en la disposició i en l'imaginari. Una cita recurrent és la del geògraf Franco Farinelli, el qual afirma que amb la revolució espacial s'inicia una gran revolució i el món comença a funcionar d'acord amb el mapa. En aquest apartat ens trobem amb un interessant repàs de la concepció del món des de l'antiguitat, i com s'ha anat modificant aquesta imatge al llarg del temps, amb especial èmfasi en les grans obertures urbanístiques de París i la importància de la figura del *flâneur*, de Walter Benjamin.

El capítol tercer, denominat *El paisaje de los lugares*, se centra més en conceptes toponímics i generació de noms geogràfics en l'estudi de diferents cultures llatinoamericanes, i avança a través de la dualitat de conceptes entre el camp i la

ciutat, amb l'ús d'al·legories renaixentistes i concepcions modernistes. El coneixement en aquest camp lingüístic és força sorprenent i d'alta rellevància per obrir la visió eurocentrista.

El capítol quart, *Vida y ciudad*, s'enfonsa en els conceptes vivencials de les ciutats, tenint en compte les referències sentimentals i la implicació dels sentits humans en l'ús que es fa de l'espai urbà. Seria el cas, per exemple, dels sorolls i la competència dels sons dins de l'entramat urbà —detalls que poden passar desapercibuts en l'anàlisi de les ciutats, però que, com demostren els autors, també formen part de la competència espacial urbana. Aquest apartat segueix fent referència als elements tangibles de la ciutat i la seva configuració, tal com ho fan els diferents tipus de murs, les zones de parcs, les places, les fires o bé els mercats.

És ja en el capítol cinc, titulat *Control y tecnologías de la ciudad utópica*, on es parla dels diversos mecanismes que s'han utilitzat recentment pel que fa al control urbà, partint de l'inici de l'ús de l'electricitat, la llum, amb un breu repàs del nazisme i arribant als actuals districtes artístics.

En el sisè i penúltim capítol, *Economía y espacio: vivir en la imagen del mundo*, els autors presenten diferents conceptes (urbs, civitas i polis) al llarg de la història, i seguidament expliquen els casos de Belgrad i Sofia. El focus en les classes socials i en la diferència de renda segueix com a tema omnipresent en el capítol, fins a arribar a les recents crisis econòmiques i al paradigmàtic cas de la contracció del mercat immobiliari.

El capítol final es titula *Catástrofe, globalidad y el retorno a los lugares*, on es reprenen els diferents aspectes de les crisis i de les ciutats globals, tot il·lustrat amb referències de la cultura cinematogràfi-

ca, com seria el cas de Gotham City, de Batman, per seguir parlant de les xarxes i les ciutats intel·ligents actuals. El capítol fa un tancament amb el retorn als llocs, davant la tendència actual de la no localització dels poders. La defensa dels llocs enllaça amb l'inici del llibre i amb la possibilitat de viure d'altres ciutats.

Tot i que hi ha un arc i uns punts —i autors— recurrents, tal volta, com s'ha dit al principi, mancaria aquella continuïtat necessària per a la interacció dels capítols, si més no amb transicions més suaus. Ara bé, és indubtable l'alt coneixement en els camps tractats i la importància de la creació de llibres d'aquest estil. *La ciudad de los lugares posibles* ens presenta una lectura polièdrica de les ciutats, de l'espai viscut, més enllà dels manuals o documents monogràfics convencionals, i aporta una visió dinàmica al llarg de la història pel que fa a l'ús del territori. Gino Bailey i Felipe Espinosa demostren un ampli coneixement en tot un seguit de matèries que permeten il·lustrar el text amb aspectes culturals, tradicionals, antropològics, geogràfics i sociològics, més enllà de l'estudi de la planificació urbana i econòmica de les ciutats, camp àmpliament analitzat. La importància d'aquest llibre rau precisament en aquesta visió alternativa, o més aviat paral·lela, en l'anàlisi de les ciutats convencional, però també en el valor de la percepció i la creació conceptual dels diferents espais, tant al llarg de la història com del planeta.

Eduard Sala

Universitat Autònoma de Barcelona
 eduard.sala@uab.cat
<https://doi.org/10.5565/rev/dag.758>

